

Metodický list

Ukazatele nákladů úvěrů

I. Obsah a účel

Od ledna 2003 publikuje Česká národní banka plně harmonizovanou statistiku úrokových sazeb měnových a finančních institucí (MIR) v souladu s nařízením ECB/2013/34. Údaje této statistiky se používají v ekonomických a měnových analýzách ČNB a jsou pravidelně měsíčně reportovány do ECB. Postupem času se ukázalo, že kromě standardních indikátorů MIR je pro odhady efektivnosti měnové politiky napříč zeměmi eurozóny či zeměmi EU nezbytné použít i přesné a porovnatelné měřítko tzv. „vypůjčovací nákladů“ neboli „nákladů či nákladnosti úvěrů“ (borrowing costs), které mají nefinanční podniky a domácnosti v těchto zemích. Z toho důvodu země eurozóny přistoupily v roce 2013 k publikaci tzv. ukazatelů nákladů úvěrů (cost-of-borrowing indicators, CBI). CBI vznikly pro potřeby hodnocení efektivnosti měnové politiky, ekonomických predikcí a za účelem porovnání ekonomických podmínek zemí eurozóny¹. Česká republika se k publikaci CBI dobrovolně připojila od června 2014.

Zavedení CBI indikátorů bylo motivováno tím, že v případě MIR statistiky nelze v určitých případech jednoduše sestavit souhrnné indikátory, a to z důvodu „definičních nehomogenit“ podkladových nástrojů. Například, nástroje typu overdraftů² se sice započítávají do měsíční statistiky nových úvěrových smluv - tzv. nových obchodů, mají však vyšší periodicitu a odlišnou charakteristiku. Nelze je totiž z důvodu úplného pokrytí tohoto segmentu vynechat. Definiční odlišnost však zapříčinila, že dosud bylo možné sledovat úrokové sazby pouze samostatně pro jednotlivé nástroje a ne v souhrnu. Algoritmus pro výpočet CBI tento „nedostatek“ pro určité nástroje eliminuje.

Pro výpočet CBI se použily čtyři základní kategorie podkladových nástrojů. Jsou to úrokové sazby z úvěrů poskytovaných bankami nefinančním podnikům a úrokové sazby z úvěrů poskytovaných bankami domácnostem na nákup bytových nemovitostí. Při konstrukci CBI se zdrojová data z MIR statistiky použila dvojnásobem. V prvním případě se použila data přímo z MIR statistiky, kdy se konkrétně jednalo o úrokové sazby z dlouhodobých úvěrů poskytovaných bankami nefinančním podnikům a o úrokové sazby z krátkodobých a dlouhodobých úvěrů poskytovaných bankami domácnostem na nákup bytových nemovitostí. V druhém případě, kdy se jednalo o úrokové sazby z krátkodobých úvěrů poskytovaných bankami nefinančním podnikům, bylo třeba provést dodatečné dva dopočty tak, aby tento souhrnný indikátor byl aplikovatelný. Jednalo se jednak o započtení váhy výše uvedených overdraftů, jakožto důležitého zdroje financování podniků, a za druhé o započtení odhadu podílu dlouhodobých poskytnutých úvěrů s původní a zbytkovou splatností nad 1 rok a s možností přenastavení úrokové sazby v následujícím roce, neboť i tyto dlouhodobé úvěry mají charakter úvěrů krátkodobých.

Jedná se o 8 ukazatelů, přičemž 4 jsou základní a 4 z nich jsou odvozené. Základní ukazatele představují hodnocení nákladů úvěrů v členění na krátkodobé³ a dlouhodobé⁴ poskytnuté domácnostem a neziskovým institucím sloužících domácnostem na nákup bytových nemovitostí a nefinančním podnikům. Pomocí těchto čtyř základních CBI jsou sestaveny odvozené CBI

¹ CBI zemí eurozóny jsou dostupné ve [Statistical Data Warehouse](#).

² Overdrafty jsou debetní zůstatky na běžných účtech (přečerpání = kontokorent), revolvingové úvěry a úvěry z kreditních karet.

³ Krátkodobými (short-term, ST) úvěry jsou myšleny úvěry floatingové a s fixací úrokové sazby do 1 roku včetně.

⁴ Dlouhodobými (long-term, LT) úvěry jsou myšleny úvěry s fixací úrokové sazby od 1 roku.

krátkodobé, dlouhodobé, za nefinanční podniky celkem a za domácnosti a neziskové instituce sloužící domácnostem celkem. Do CBI jsou započítány úvěry uzavřené v CZK.

II. Členění, zdroje a metodika výpočtu

Podkladem pro sestavení CBI jsou již existující ukazatele úrokové (MIR) a rozvahové statistiky měnových finančních institucí (MFI). CBI pro domácnosti a neziskové instituce sloužící domácnostem (households, HH) jsou vypočítány z úvěrů na nákup bytových nemovitostí v nových obchodech. Spotřebitelské a ostatní úvěry zde zahrnuté nejsou, protože jejich úrokové míry jsou napříč zeměmi příliš volatilní a nejsou tedy relevantní pro makroekonomické projektování.

Základní ukazatele nákladů úvěrů⁵:

1. CBI_{LT}^{HH} - ukazatel nákladů na pořízení dlouhodobých úvěrů na nákup bytových nemovitostí domácnostmi a neziskovými institucemi sloužících domácnostem (HH), sektory S.14 a S.15 podle ESA 2010, kromě revolvingů⁶, debetních zůstatků na běžných účtech (kontokorentů) a úvěrů z kreditních karet. Jedná se o úvěry s fixací úrokové sazby nad jeden rok (LT). Vypočítá se jako vážený průměr úrokových sazeb úvěrů na bydlení s fixací úrokové sazby od 1 do 5 let včetně a nad 5 let, kterou jsou za Českou republiku již publikovány.
2. CBI_{ST}^{HH} - ukazatel nákladů na pořízení krátkodobých úvěrů na nákup bytových nemovitostí domácnostmi a neziskovými institucemi sloužících domácnostem (HH), sektory S.14 a S.15 podle ESA 2010, kromě revolvingů, debetních zůstatků na běžných účtech (kontokorentů) a úvěrů z kreditních karet. Tento ukazatel je shodný s úrokovou sazbou z úvěrů na nákup bytových nemovitostí floatingových a s fixací úrokové sazby do 1 roku včetně.
3. CBI_{LT}^{NFC} - ukazatel nákladů na pořízení dlouhodobých úvěrů nefinančním podnikům (non-financial corporations, FC), sektor S.11 podle ESA 2010, jiných než revolvingů, debetních zůstatků na běžných účtech (kontokorentů) a úvěrů z kreditních karet. Jedná se o úvěry s fixací úrokové sazby nad jeden rok (LT). Spočítá se jako vážený průměr sazeb z úvěrů NFC s objemem do 30 mil. CZK a nad 30 mil. CZK, které mají fixaci úrokové sazby nad 1 rok.
4. CBI_{ST}^{NFC} - ukazatel nákladů na pořízení krátkodobých úvěrů nefinančním podnikům (NFC), sektor S.11 podle ESA 2010, jiných než revolvingů, debetních zůstatků na běžných účtech (kontokorentů) a úvěrů z kreditních karet. Jedná se o úvěry floatingové a s fixací úrokové sazby do 1 roku včetně (ST). Z důvodu zlepšení porovnatelnosti tohoto ukazatele napříč státy jsou ve výpočtu zohledněny overdrafty, které jsou pro nefinanční podniky v některých zemích eurozóny hlavním zdrojem financování. Dále jsou zde započítány poskytnuté úvěry s původní a zbytkovou splatností nad 1 rok a s možností přenastavení úrokové sazby v následujícím roce, neboť i tyto dlouhodobé úvěry mají charakter úvěrů krátkodobých. Ty jsou taktéž převzaty z rozvahové statistiky MFI, protože je do konce roku 2013 MIR statistika nesbírala. I objem krátkodobých úvěrů poskytnutých nefinančním podnikům včetně overdraftů ($Outloans_{ST}^{NFC}$) je převzat z rozvahové statistiky MFI.

$$CBI_{ST}^{NFC} = BLR_{overdraft}^{NFC} \frac{Overdrafts^{NFC}}{Totloans_{ST}^{NFC}} + BLR_{ST}^{NFC} \left[\frac{(Outloans_{ST}^{NFC} - Overdrafts^{NFC}) + \alpha(Outloans_{LT}^{NFC})}{Totloans_{ST}^{NFC}} \right]$$

⁵ Kromě CBI_{ST}^{NFC} jsou pro výpočty třech základních ukazatelů použity objemy nových obchodů z MIR statistiky MFI. Pro CBI_{ST}^{NFC} jsou použity objemy stavů obchodů z rozvahové statistiky MFI kvůli jejich nižší volatilitě.

⁶ Revolvingové úvěry jsou úvěry, kdy: 1) dlužník může čerpat úvěr do předem stanoveného rámce; 2) výše disponibilního úvěru se může zvyšovat nebo snižovat podle toho, jak jsou prostředky čerpány a spláceny; 3) úvěr lze využívat opakovaně; 4) případně není dána povinnost prostředky pravidelně splácet.

kde:

- 1. sčítanec⁷ představuje overdrafty
- 2. sčítanec⁸ představuje krátkodobé bankovní úvěry včetně úvěrů dlouhodobých, které mají charakter krátkodobých (vysvětlení viz níže)
- $BLR_{overdraft}^{NFC}$ představuje úrokovou sazbu overdraftů
- $Overdrafts^{NFC}$ představuje objem overdraftů
- BLR_{ST}^{NFC} představuje úrokovou sazbu z krátkodobých úvěrů NFC
- $Outloans_{ST}^{NFC}$ představuje objem stavů obchodů krátkodobých úvěrů včetně overdraftů
- $Outloans_{LT}^{NFC}$ představuje objem stavů obchodů dlouhodobých úvěrů
- α je pomocný parametr, který představuje podíl úvěrů s původní splatností nad 1 rok se zbytkovou dobou splatnosti nad 1 rok a se zbytkovou dobou fixace úrokové sazby do 1 roku včetně ($Outloans_{LT}^{NFC} flrate$) na celkových dlouhodobých úvěrech

$$\alpha = \left(\frac{1}{12}\right) \sum_{i=0}^{11} \left(\frac{Outloans_{LT}^{NFC} flrate}{Outloans_{LT}^{NFC}}\right)$$

- $Totloans_{ST}^{NFC}$ představuje součet celkových úvěrů krátkodobých a části⁹ dlouhodobých úvěrů ze stavů obchodů, konkrétně úvěrů s původní splatností nad 1 rok se zbytkovou dobou splatnosti nad 1 rok a se zbytkovou dobou fixace úrokové sazby do 1 roku včetně

$$Totloans_{ST}^{NFC} = Outloans_{ST}^{NFC} + \alpha(Outloans_{LT}^{NFC})$$

Odvozené ukazatele nákladů úvěrů:

1. CBI^{HH} - ukazatel nákladů na pořízení úvěrů na nákup bytových nemovitostí domácnostem a neziskovým institucím sloužících domácnostem celkem (S.14 + S.15). Vahami pro kombinaci krátkodobých a dlouhodobých úvěrů jsou objemy z nových obchodů, které jsou vyhlazeny klouzavým aritmetickým průměrem předchozích 24 měsíců¹⁰. Není tedy brán v potaz pouze objem za daný měsíc, ale kvůli nižší volatilitě je spočítán aritmetický průměr z posledních 24 měsíců a toto číslo je použito pro výpočet ukazatele úvěrů domácnostem.
2. CBI^{NFC} – ukazatel nákladů na pořízení úvěrů nefinančním podnikům celkem (S.11), který se podobně jako CBI^{HH} vypočítá jako vážený průměr CBI_{ST}^{NFC} a CBI_{LT}^{NFC} , kde vahami jsou

⁷ $BLR_{overdraft}^{NFC} \frac{Overdrafts^{NFC}}{Totloans_{ST}^{NFC}}$

⁸ $BLR_{ST}^{NFC} \left[\frac{(Outloans_{ST}^{NFC} - Overdrafts^{NFC}) + \alpha(Outloans_{LT}^{NFC})}{Totloans_{ST}^{NFC}} \right]$

⁹ Z dlouhodobých úvěrů jsou zahrnuty pouze ty, u nichž může dojít k přenastavení úrokových sazeb v následujících 12 měsících ($Outloans_{LT}^{NFC} flrate$)

¹⁰ Jako váhy neslouží pouze objemy nových obchodů v konkrétním měsíci, pro něhož je CBI spočítán, ale také předchozích 23 objemů. Z této časové řady obsahující objemy 24 měsíců je vypočítán aritmetický průměr a ten je použit jako váha pro aktuální měsíc. Pro následující měsíc se výsledný objem vypočítá analogicky, jenom se průměr za 24 měsíců posune o jedno místo na časové ose vpřed = jedná se tedy o klouzavý aritmetický průměr.

objemy z nových obchodů, které jsou opět vyhlazeny 24 měsíčním klouzavým aritmetickým průměrem.

3. CBI^{ST} – ukazatel nákladů na pořízení krátkodobých úvěrů, který zahrnuje jak nefinanční podniky, tak domácnosti a neziskové instituce sloužící domácnostem (S.11 + S.14 + S.15). Jedná se o vážený průměr z ukazatelů CBI_{ST}^{NFC} a CBI_{ST}^{HH} , kde vahami jsou 24 měsíční aritmetické průměry objemů u těchto typů úvěrů (vysvětlení viz výše).
4. CBI^{LT} - ukazatel nákladů na pořízení dlouhodobých úvěrů, který zahrnuje jak nefinanční podniky, tak domácnosti a neziskové instituce sloužící domácnostem (S.11 + S.14 + S.15). Jedná se o vážený průměr z ukazatelů CBI_{LT}^{NFC} a CBI_{LT}^{HH} , kde vahami jsou 24 měsíční aritmetické průměry objemů u těchto typů úvěrů (vysvětlení viz výše).

III. Vykazující subjekty

Vykazujícími subjekty jsou banky a pobočky zahraničních bank působících v České republice, bez ČNB. Časové řady nejsou zpětně očišťovány o zaniklé banky a počátky jednotlivých časových řad jsou stanoveny na základě dostupnosti příslušných dat.